

Szponzorált halál

Vannak olyan tevékenységek, amelyek a hagyományos felfogás szerint valaha öngyilkosságnak minősültek, pedig ma már vonakodnánk elismerni, hogy mondjuk a mértéktelen alkoholfogyasztás, amely (a következtében fellépő esetleges balesetektől eltekintve) többnyire nem hirtelen oltja ki az emberek életét, hanem apránként, igazi öngyilkosság volna. A Czuczor-Fogarasi-féle szótár azonban az alkoholizmust is (sok egyéb mellett) ebbe a kategóriába sorolta valaha, és nem különböztette meg érdemben a ma is öngyilkosságnak tekintett elkövetési módoktól. A szótár „öngyilkolás” szócikkében ez állt: „Cselekvés, midőn valaki akár közvetlenül egyszerre, akár közvetőleg, fokónként saját életét elveszi, illetőleg megrövidíti, pl. ki fejbe lövi, vízbe öli magát, vagy kicsapongó életmódot követ stb.”

Persze, van ezzel a felfogással egy kis gond: lehetlenség meghúzni a határt, megmondani azt, hogy a kicsapongásnak mi az a mértéke vagy formája, amely valóban „öngyilkolás”-nak tekinthető. Nem minősítenék tehát én sem, vagyis nem állítanám azt, hogy a Csomolungma megmászására irányuló próbálkozás még nem igazi öngyilkossági kísérlet, de az Annapurna már az.

Néha azért a számok is elgondolkodtatók. Az utóbbi csúcsról visszafele tartók kétharmada megérkezik, egyharmada meghal, állítólag ezt mutatják az adatok. Mit mondjak? Ha egy kilencvenezer fős hadsereg parancsnokának kell olyan ütközetbe bocsátkoznia, amely várhatóan harmincezer ember halálával végződik, az sem könnyű helyzet. Ilyenkor azonban általában lehet valami egyszerű (és nem is feltétlenül hamis) kibúvót találni, például azt, hogy az ütközet elkerülhetetlen, vagy hogy az elkerülése később még nagyobb veszteségekkel járna. De kilenc hegymászó élén elindulni egy csúcs felé, abban a tudatban, hogy a statisztika szerint várhatóan hatan fogunk visszatérni, nem akármilyen merészség. Kibúvó persze itt is van: ha mindenki így gondolkodna (szólhat az ellenvetés), akkor a veszélyes csúcsokra soha senki sem jutott volna fel! (Na és? – kérdezhet vissza az, aki nem elszánt alpinista.)

Nem merném megválaszolni a kérdést, hogy eredendően ki kit mozgat; csak az összefonódás, a pozitív visszacsatolás, magyarul szólva az öngerjesztés világos. A hegymászók, ritka kivételtől eltekintve, nem milliomosok. Támogatókra szorulnak, mert saját anyagi erejük többnyire ahhoz sem elegendő, hogy az áhított csúcs közelébe életükben egyszer eljussanak, nemhogy a megmászásukra tett többszöri kísérletre. Támogatók pedig mindig vannak, nyilván azért, mert az ilyen teljesítmény, pl. a sportszereket és túrafelszereléseket gyártóknak jó reklám. Vagy rossz. „A mi hegymászó bakancsunkban fagyott el a híres hegymászó három lábujja”, „A mi kommunikációs eszközünk mondott csődöt a drámai pillanatban”, „Az általunk gyártott öltözetben érte a hegycsúcsra lobogót kitűző honfitársunkat lefelé jövet a halálos zuhanás”. Ilyen és hasonló „reklámokkal” persze sohasem találkozunk. Abban pedig mindig bízhat a szponzor, hogy valaki majd csak eljut a csúcsra (és épségben vissza is tér onnan), aki aztán alkalmas humán reklámhordozónak bizonyul.

Arat a szponzorált halál: hegycsúcsokon és autóversenyeken, időnként az óceánokon, a levegőben vagy a sarkvidéken. Mindenki tudja, hogy mit vállal és mit kockáztat: a támogatók és a támogatottak, sőt: az utóbbiak házastársai is, legfeljebb a gyerekeik panaszkodhatnak idővel (ha ugyan lesz kinek): nem akartam árva lenni, de engem senki sem kérdezett.

Kis magyar Ödipusz

Különös hírt ismételtet óránként a rádió, majd este a televízió. Egy férfi, az autójában ülő tíz éves fiával és öt éves unokájával, szándékosan frontálisan ütközött egy busszal; mindhárman meghaltak. Előzőleg megpróbálta elgázolni volt élettársát is, akinek mindkét fiú a gyermeke volt, a nő azonban túlélte az autós támadást. Csak a kettős gyilkosság és az öngyilkosság volt sikeres.

Jó kis IQ-teszt kerekedett ki a pár mondatos közleményből, amelyet, úgy látszik, a hírszerkesztők némelyike sem értett. Néhányszor ugyanis, tévesen, úgy hangzott el a híradás, hogy mindkét fiú a férfinak is a gyereke volt, nemcsak az élettársának.

Később aztán, látva, hogy a média hírszerkesztői között is sok a szellemileg visszamaradott személy, a gyengébbek kedvéért azok a hírszerkesztők, akik megértették, hogy miről van szó, megmagyarázták a többieknek is azt, ami az értelmesebb emberek számára az első pillanattól kezdve világos volt.

A megfejtés kulcsa az, hogy a férfinak korábbi kapcsolatából volt már egy felnőtt fia: az asszonynak előbb az élettársától, öt évvel később pedig annak felnőtt fiától született egy gyermeke: így történt (mert jobban belegondolva másként nem is történhetett), hogy neki két fia halt meg, élettársának pedig egy fia és egy unokája. Vagyis a gyerekek féltestvérek voltak, egyszersmind az idősebbnek a fiatalabbik az unokaöccse, a fiatalabbnak az idősebbik a nagybátyja. Ezek a rokoni kapcsolatok a hármassal véget értek; a nő pedig új élettársával, egyszersmind mostohafiával ezentúl boldogan élhet, míg meg nem hal. Vagy boldogtalanul.

Mikszáth slicce

Néha elnézem íróink, költőink fényképeit, és elgondolkodom: talán okosabban tették volna, ha egy idő után megálljt parancsolnak a fényképészeknek. Paparazzók száz évvel ezelőtt még nem voltak, maguk az alkotók felelősök tehát azért, hogy néha olyan lehetetlenül néznek ki a régi képeken. Miért álltak (vagy ültek) lencse elé? Nem látták, milyen csúnyák, visszatetszők? Úgy látszik, nem.

Kölcsey még nem tiltakozhatott. Épp jókor halt meg, nem érte meg a fényképezés feltalálását, bár az ő esetében ez inkább szerencsétlenség (a sok közül talán életében az utolsó), nem pedig szerencse. Nincs az a fényképész, aki olyan csúf képet kiadott volna a keze közül, amelyet utóbb képzőművészeink alkottak róla! Enervált, melankolikus ábrázata, hajlott háta szinte aggastyánnak mutatja őt; gubbasztó veréb egy faágon. Ő volna Kölcsey, legalábbis képzőművészeink többsége szerint. Készült ugyan még életében egy miniatúra róla, amely normális embernek mutatja őt, mint aki éppen felszállt a 7-es buszra, és bátran, felemelt fejjel és egyenes gerinccel szembenéz a jegyellenőrökkel, de ez a kép szinte ismeretlen. Nem illik a megszokott képbe, nem illik irodalmi előítéleteink gondosan körülbástyázott rendszerébe.

A képzeletbeli kis magyar irodalmi panoptikumban halotti maszkok csalogatják az olvasót; szinte olyan ez, mint Palermo ismert barlangja a múmiákkal. Ha olykor egy-egy vonzó tekintettel találkozunk, annak csak az lehet a magyarázata, hogy az ábrázolt személy idejében meghalt. Valóban: ez az egyetlen javasolható út a külsőségekre is adó, hiú szerzőknek: haljanak meg korán, s akkor talán normális, emberszabású kép marad meg róluk az utókornak!

Persze, mindig voltak, akik kedvező örökletes tulajdonságaiknak köszönhetően, még ötvenen túl is normálisan néztek ki. (Az önmérsékletet – mint az emberi külső megőrzésének lehetséges forrását – írókról lévén szó, inkább nem említem.) Mondjuk Krúdy Gyula vagy Bródy Sándor.

Mikszáth sajnos nem tartozott közéjük. Rossz nézni azt a kései képét, ahol a sliccén az egyik gomb nincsen begombolva. Beteg volt, megviselt; a körülötte lévőeknek: a fényképésznek és segédeknek kellett volna észre venniük azt, hogy ez nem egy sikerült kép. Lehet, hogy Mikszáthnál is öregebbek, betegebbek voltak? Talán ezért nem látták?

Még szerencse, hogy készültek róla olyan képek is, amelyek normális embernek mutatják őt: élőnek, tettere késznek, nem haldoklónak. A már-már magatehetetlen öregnek ábrázolt (valójában sohasem volt az!) Mikszáthtal szemben, én inkább az ereje teljében lévő ifjút állítanám előtérbe.

Kántor Zsolt

A víz elégiája

Elaltattam egy esőcseppet,
a tenyeremben.

A lézer-szikkével felhasítottam a vízhúst,
föltárukt a „H kettő ó” anatómiája.

Érett eső-vér csurgott
a papírlapra.

Legalább kétezer éves gének voltak benne.

Az ég kékje ragyogott
a rostok között. Mint csillámló zselé.

Egy anya-hangya pumpálta
az időt a vérereibe.

Öröknek tűnt,
ahogy ketyegett az óramű a központi DNS
bal pitvarában, este lett.

Azután szépen visszavarrtam,
majd Tóth Árpádnak levélben föladtam.